

ÜNİTE 7

Gelişmiş Ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Girişimcilik

Giriş

Girişimcilik, tarihsel süreçte varlığını ve önemini çeşitli formlarda koruyup sürdürmüştür. 20. yüzyıl içerisinde kimi zaman önemini kaybeden girişimcilik 1980'lerin ortalarından itibaren yeniden büyümenin temel dinamiği olarak görülmeye başlanmış, hükümetler girişimciliğin teşvik etmek için programlar geliştirmeyi, destek ve teşvikler sağlamayı hızlandırmışlardır.

Gelişmiş Ülkelerde Girişimcilik

Girişimcilikle ilgili çevreyi öne çıkaran yaklaşımlar girişimcilerin ortaya çıkmasında piyasa mekanizmaları ve devlet politikalarının etkili olduğunu vurgulamıştır. Gelişmiş ülkelerde piyasa mekanizmaları girişimcilerin ortaya çıkışında etkili olmuştur. Gelişmiş ülkelerde girişimciliği yaygınlaştıran koşullar girişimciyi ve girişimi doğrudan etkilediklerinden önemli unsurlardır.

Gelişmiş Ülkelerde Girişimciliği Yaratan Koşullar

Gelişmiş ülkeler için girişimciliği yaratan koşullar, genel ulusal koşullar ve girişimciliği etkileyen koşullar olarak iki ana başlıkta toplanabilmektedir. Girişimciliği doğrudan etkileyen koşullar ise finansal koşullar, ticari ve hukuki altyapı, eğitim, fiziksel altyapıya erişim, devlet politikaları ve programları olarak ele alınabilmektedir. Bu kapsamda gelişmiş ülkelerde girişimciliği yaratan genel ulusal koşullar aşağıdaki biçimde değerlendirilebilir:

Gelişmiş ülkelerin makroekonomik koşulları: Özellikle sanayi sektörünün ve bilgiye dayalı sektörlerin girişimciliğin niteliğini etkilediği bilinmektedir. İşgücünün nitelikleri ve istihdam oranı girişimciliği yaratmada büyük öneme sahiptir.

Gelişmiş ülkelerin para politikaları: Girişimciler açısından para politikasının ve kur politikasının seyri, paranın değerinin değişmemesi yatırım açısından önemlidir. Bu kapsamda istikrarlı bir ortamın varlığı girişimciler açısından güven ortamı sağlamaktadır.

Gelişmiş ülkelerin vergi yapıları: Uygulanan ve tabi olunabilecek her tür verginin girişimciliği etkileme gücü yüksektir.

Gelişmiş ülkelerin sosyal ve kültürel yapıları: Gelişmiş ülkelerde girişimcilik çabaları toplumda yaygın olarak kabul görmekte, desteklenmekte ve teşvik edilmektedir. Genel olarak gelişmiş ülke toplumları fırsatları görebilecek ve değerlendirebilecek yeteneği olan, girişimci ruha sahip toplumlar olarak değerlendirilebilir. Gelişmiş toplumlardaki girişimcilik ruhunun temel iticisi risk alma istekliliğini yaratan başarısız olabilme özgürlüğüdür.

Gelişmiş Ülkelerde Girişimciliği Etkileyen Koşullar

Girişimciliğin kalkınma üzerinde etkili olmasını sağlayan çok sayıda etken bulunmaktadır. Ülkelerin içerisinde buldukları koşullar girişimciliği ve dolayısıyla da kalkınma süreçlerini etkilemektedir.

Finansal Koşullar

Girişimciler için en önemli girdilerin başında finansman gelmektedir. Finansman kaynakları girişimciler açısından değerlendirildiğinde, bu kaynakların en önemlileri aile bireyleri ya da tanıdıklar, bankalar ve finans kuruluşları, devlet, sermaye piyasaları ve iş ilişkisinde beraber çalışılan işletmeler olarak sıralanabilmektedir. Gelişmiş ülkelerdeki finansal koşullar açısından önemli uygulamalar arasında risk sermayesi finansman yöntemi ve melek yatırımcılar gibi uygulamalar sayılabilir. Girişimcilerin finansman kaynakları arasında yer alan öz kaynaklar ve dış kaynaklar temel iki seçeneği oluşturmaktadır. Dış kaynaklar arasında banka kredileri gibi kaynaklar gelmektedir. Melek yatırımcılar aslında, profesyonel iş geçmişleri olan belirli bir bilgi ve finansal geçmişe sahip kişilerdir. Bu kaynakla işletmelerin kurulmasının teşvik edilmesi ve işe yeni başlayan ve planları gelişme ve yenilikler ile sonuçlanabilecek yenilikçi KOBİ'lere öz sermaye sağlanarak yeni işletmelerin yaşama şanslarının artırılması amaçlanmaktadır.

Ticari ve Hukuki Altyapı

Ticari ve hukuki bir yapının varlığı genel olarak, işletmelere yönelik mevzuatlarda ve çalışma yasalarında yapılan düzenlemelerle sağlanmaktadır. Bunların içerisinde özellikle yeni bir şirket kurmanın önünde bulunan bürokratik işlemlerle ilgili düzenlemeler, şirketlerin işleyişiyle ilgili düzenlemeler, rekabet yasaları, şirketlerin işçi alımları ve işçi çıkarmaları gibi çalışma kurallarını düzenleyen çalışma yasaları, fikri mülkiyet haklarıyla ilgili yasal düzenlemeler yer almaktadır. Örneğin, AB üyesi ülkelerde girişimcilerin işletme düzeyinde karşılaştıkları sorunlara karşı önemli tedbirler alınmaktadır. Bazı üye devletlerde gelir vergileri hala yüksek olmakla birlikte, son yıllarda AB'de çalışanların vergi yükünün azaltılmasına yönelik vergi reformları yapılmaktadır.

Eğitim

Gelişmiş ülkelerde girişimci bir toplumun kurulması herkesi ilgilendirmektedir. Okullar, üniversiteler, yatırımcılar, yerel topluluklar, bölgeler, meslek kuruluşları, iş danışmanları ve medya gibi, bugünün ve geleceğin girişimcilerine destek sağlayan oluşumların girişimciliğe karşı olumlu tutumlarının önemi gelişmiş ülkelerde ön planda yer almaktadır. Bu nedenle olumlu tutumları teşvik etmenin bir yolu olarak başarı öykülerini ön plana çıkararak rol modelleri sunmak amaçlanmıştır. Örneğin, İrlanda'da yüksek büyüme potansiyeline sahip yeni işletmeleri geliştirmeye odaklı bir strateji ile üniversite temelli ticari girişimlerin sayısını ve yoğunluğunu artırmaya ilişkin bir destek paketi uygulanmaktadır. Finlandiya'da ise girişimcilik eğitimi tüm eğitim düzeylerinde müfredata dâhil edilmiştir. Avrupa Komisyonu tarafından yayınlanan yeni bir rapora göre Avrupa ülkelerinin birçoğunda girişimcilik eğitimi her geçen gün daha fazla desteklenmektedir.

Fiziksel Altyapıya Erişim

Girişimcilerin özellikle işletmelerini kurma aşamasında aldıkları desteklerden biri de teknoparklardır. Teknoparklar, üniversite veya bir yükseköğrenim kurumu veya bir

araştırma merkeziyle ilişki kuran, içindeki teknoloji kökenli firma ve kuruluşların oluşmasını özendirerek ve büyümesine katkı sağlayacak şekilde dizayn edilen, yönetim birimlerinin, içerisine yerleşmiş firmalara teknoloji transferiyle ilgili destek verdiği, arazi, bina ve ileri teknoloji kökenli firma ve kuruluşlardan oluşmuş bir girişimdir. Ülkelerin inovasyonu teşvik etmek ve uluslararası alanda inovasyon performanslarını arttırmak için başvurdukları en önemli yöntemlerden biri üniversite-sanayi işbirliğini geliştirmektir. Özellikle bu konuyla ilgili olarak son yıllarda kullanılan inkübatör kavramı önemlidir. İnkübatörler işletmelerin hayatta kalma yüzdelerini ve büyüme şanslarını genellikle ortak bir çatı altında işyeri mekânı, ortak kullanımda olan cihazlar, yönetim desteği, danışmanlık ve eğitim gibi kapsamlı ve etkin hizmetler sağlayarak artıran yapılanmalardır. Bu inkübatörler devlet, özel işletmeler, devlet ve özel işletmeler ortaklığı şeklinde kurulmuştur.

Devlet Politikaları ve Programları

Gelişmiş ülkelerde piyasa ekonomisi düzeni altında girişimcilik devlet tarafından çeşitli şekillerde destek görmekte ve girişimcilere bu konuda çeşitli kolaylıklar sağlanmaktadır. 25 Haziran 2008'de kabul edilen Avrupa Küçük İşletmeler Yasası, AB tarafından küçük işletmeler için yapılması gerekenlerin en güncel haliyle yer aldığı önemli bir örnek belgedir. Bu yasa aracılığıyla toplumun girişimciliğe olan isteksizliği giderilerek özendirilmeye çalışılmaktadır. Küçük İşletmeler Yasası işletmelerin gelişimine yönelik 10 adet ilkeyi ortaya koymaktadır.

Küçük İşletmeler Yasası:

1. Girişimcilerin ve aile işletmelerinin teşvik edildiği bir iş ortamı oluşturulması,
2. İflas tehdidiyle karşılaşan dürüst girişimcilere ikinci bir şans tanınması,
3. "Önce Küçük Olanı Düşün" ilkesine uygun kurallar geliştirilmesi,
4. Kamu kurum ve kuruluşlarının KOBİ'lerin ihtiyaçlarına duyarlı hale getirilmesi,
5. Kamu politika araçlarının KOBİ ihtiyaçlarına uyumlaştırılması,
6. KOBİ'lerin finansmana erişimlerinin kolaylaştırılması ve ticari işlemlerde ödemelerin zamanında yapılmasını destekleyici düzenlemelerin ve iş ortamının geliştirilmesi,
7. KOBİ'lerin tek pazarın sağladığı fırsatlardan daha fazla yararlanmasının sağlanması,
8. KOBİ'lerin sahip olduğu becerilerin ve her türlü yenilik faaliyetinin geliştirilmesinin teşvik edilmesi,
9. KOBİ'lerin çevresel sorunları fırsata dönüştürmesine imkân sağlanması,
10. KOBİ'lerin büyüyen pazarlardan yararlanmasının desteklenmesi ve teşvik edilmesidir.

Gelişmekte Olan Ülkelerde Girişimcilik

Gelişmekte olan ülkelerin yapısal iki temel sorunu vardır. Bunlardan birincisi; sermaye birikiminin yetersizliği, ikincisi de; esas itibarıyla yine bu sorundan kaynaklanan düşük istihdamdır. Bir ülkede var olan üretim ve tüketim mallarının toplamı o "ülkenin toplam sermayesi", diğer bir deyişle "üretim gücü" olarak kabul edilir. Bu nedenle bir toplumun gelişmemesinin veya yavaş gelişmesinin temel nedeni, sermayenin yani, üretim ve tüketim mallarının yetersiz oluşudur. Ülkeler, bu sorunların giderilmesine yönelik birçok politika, program vs. devreye sokarak çok boyutlu çabalar sarf etmekte ve süreci kısaltmaya çalışmaktadırlar.

Gelişmekte Olan Ülkelerin Temel Özellikleri

Gelişmekte olan ülkeleri en açık biçimde belirleyen makro-ekonomik özellikler kişi başına düşük gelir, dengesiz gelir dağılımı, tüketim yapısı içinde gıda maddelerinin ve zorunlu ihtiyaçları gideren malların payının yüksek olması, düşük tasarruf oranı, düşük yatırım oranı, işgücü başına düşük sermaye donanımı gibi göstergelerdir. Gelişmekte olan ülkeler genelde tarım ülkeleri olarak da sınıflandırılabilir. Tarımsal nitelik göstermesinin doğal sonucu, sınai gelişme düzeyinin düşük olmasıdır. Gelişmekte olan ülkelerde, rekabete dayanmayan işletme yapısı, pazar yapısının temel özelliklerinden biridir.

İktisadi Gelişmenin Temel Unsurları

Bir ülkenin gelişmişlik düzeyini veya iktisadi refahını belirleyen en önemli unsur, doğal kaynaklarının hacmi, teknolojisinin düzeyi ve faktör donanımından belki daha da önemli olan ekonomik örgütlenmesinin sağlamlığıdır. Bu nedenle, bir ekonominin kullanmakta olduğu kaynak dağıtım mekanizmasının niteliği, bu ekonominin dışa açık olup olmaması, pazarın hacmi, mülkiyet hakları, ekonomik özgürlüklerin derecesi, girişimcilerin durumu gibi konular bu ekonomik modelin sağlığını belirleyen unsurlardır.

Uygulanan Gelişme Stratejilerinde Girişimciliğin Rolü

Tarihte çeşitli kalkınma modelleriyle kalkınmış; sanayileşmiş pek çok ülke vardır. Ancak kalkınma ve sanayileşme konusunda her ülke için uygulanabilecek kesin formüller yoktur. Devlet ve sanayileşme konusunda literatürde çokça tartışılan iki alternatif görüş vardır:

- Serbest piyasa ekonomisi kendi kendine teknolojik ilerleme ve sanayileşme için yeterlidir.
- Kısa vadede devlet müdahalesi ve işletme-devlet işbirliği ile teknolojik gelişme ve endüstrileşme daha etkili olarak gerçekleştirilebilir.

Gelişmekte olan ülkelerin sanayileşme stratejileri literatürde genel olarak kabul edildiği üzere içe dönük gelişme stratejileri ve dışa dönük gelişme stratejileri olarak iki şekilde incelenmektedir.

İçe Dönük Gelişme Stratejilerinde Girişimcilik

İçe dönük gelişme stratejisi, uluslararası piyasalarda rekabet edebilir bir düzeye gelinceye kadar yurtiçi üretimin, dış ticaret politikaları, çeşitli parasal ve mali araçlarla korunmasını öngörmekte ve bu nedenle, ithal ikameci sanayileşme politikası olarak da adlandırılmaktadır. İthal ikameci sanayileşme stratejisinin temel amacı; ithalatı kısıtlamak ve ithal ürünleri imal edecek yerli imalat sanayini teşvik etmektir.

İçe dönük gelişme stratejisinin iki aşaması vardır: Birinci aşamada, dayanıklı tüketim malına yönelik üretim yapan sanayiler kurulur. Bu ürünlerin üretimi için nispeten küçük kapasitelerle, basit teknolojilerle ve daha az eğitilmiş işgücü ve girişimcilik bilgisiyle uygun maliyetlerle üretim yapılabilir. Teşvikler fazladır. Başlangıçta talep zorlanması olmaz ve sermaye birikimi elde edilebilir. İkinci aşamada, ileri teknoloji ürünü ara mallarda da ithal ikamesi başlar. İç talep yapısının önemli bir değişim geçirmesi gerekir. Sanayi kesiminde ücretler artar. Tüketim eğilimi artarken tasarruf eğiliminin azaldığı görülür. İthal ikamesi

uygulamasının temel koşullarından biri yavru sanayii (yeni doğan sanayii- girişimciler) korumaktır. Uygulanacak bu koruma politikası girişimcilerin yenilik yaratma kapasitesini ve risk alabilme özgürlüklerini arttırabilirse girişimci ekonomik gelişme sürecinin başlatılması kolay olacaktır.

Dışa Dönük Gelişme Stratejilerinde Girişimcilik

İthal ikameci sanayileşme stratejinde temel amaç, ithal edilen ürünlerin ülke içinde üretilmesiyle döviz tasarrufunun sağlanması iken, ihracata yönelik sanayileşme stratejisinde ihracatın dolayısıyla, döviz gelirlerinin artırılması için çaba harcanmaktadır. Dışa dönük sanayileşme stratejisinin temel amaçları ülkedeki sanayi yapısını, karşılaştırmalı üstünlüklere göre, dış piyasalara ihracat yapan girişimlerden oluşan bir yapıya dönüştürmek; serbest piyasa ve özel girişime dayalı bir ekonomik yapı kurmak; dış ticaretin liberalleşmesini ve böylece dış piyasalara açılmayı sağlamak ve dış ticaret politikasını aynı zamanda ihracatı özendiren bir yapıya dönüştürmektir. İhracata yönelik sanayileşme stratejisinin gelişmekte olan ülkelere dinamizm kazandırarak ekonomik yapılarını değiştirecek bir araç olabileceği sıkça ileri sürülmektedir. Bu strateji, ekonomik yapı değişikliği ile birlikte, dış talebe göre üretim yapmayı ve ihraç edilebilecek malları çeşitlendirmeyi de beraberinde getirmektedir. Dışa dönük ekonomilerde işletmeler dünya pazarları ile rekabete açık olup dış talepteki değişimlere göre üretim bileşimlerini de değiştirebilmektedirler. Dışa dönük sanayileşme stratejisi girişimciler açısından çok önemli bir süreç olan yaparak öğrenmeyi sağlar; yeni kurumlar yaratır ve sanayileşmeyi geliştirir.

Piyasa Ekonomisine Dayalı Gelişme Stratejisinde Girişimciliğin Rolü

Piyasa ekonomisi düzeninde ekonomik sürecin gelişimi, özel ekonomik inisiyatif ve dinamizm yoluyla olur. İşte gelişmekte olan ülkelerde bu inisiyatifi gösterecek ve dinamizmi sağlayacak sayıda ve kapasitede Ulusal Girişimci Varlığı, modelin başarısı için temel bir koşul olarak sayılmıştır. Girişimci varlığı gelişmekte olan ülkelerde rekabeti işlevsel kılacak özelliklere sahiptir. Bu tipteki girişimcilerin gelişmekte olan ülkelerde arttırılmasıyla,

- Uzmanlaşmanın ilerlemesi ve verimliliğin yükselmesi,
- Teknik bilgi düzeyinin yükselmesi ve teknolojinin ilerlemesi,
- Yönetim ve organizasyon becerisinin artması,
- Ürün kalitesinin iyileşmesi,
- Ürün çeşitlenmesi ve tüketici tercihlerinin etkin karşılanması,
- Optimal kapasiteli üretim,
- Maliyetlerin düşmesi,
- Azalan maliyetlerin fiyatlara yansması,
- Toplum refahının yükselmesi,
- Kaynakların tam ve etkin kullanımı,
- Tüketici faydasının artması,
- Gelir dağılımının iyileşmesi,
- Özgürlükçü ve katılımcı bir ekonomik düzenin kurulması sağlanacaktır.